

A TRAVÉS DEL DESERT DÉU ENS GUIA CAP A LA LLIBERTAT

Missatge del Sant Pare Francesc per a la Quaresma 2024

Benvolguts germans i germanes,

Quan el nostre Déu es revela, comunica llibertat: «Jo soc el Senyor, el teu Déu, que t'he fet sortir del país d'Egipte, la terra on eres esclau» (Ex 20,2). Així s'obre el Decàleg donat a Moisès a la muntanya del Sinaí. El poble sap prou bé de quin èxode parla Déu; l'experiència de l'esclavitud encara està impresa a la seva carn. Rep les deu paraules en el desert com un camí de llibertat. Nosaltres les anomenem *manaments*, subratllant la força d'amor amb què Déu educa el seu poble. La crida a la llibertat és, efectivament, una crida vigorosa. No s'esgota en un esdeveniment únic, perquè madura durant un camí. Com Israel en el desert encara porta Egipte dins seu —en efecte, sovint troba a faltar el passat i murmura contra el cel i contra Moisès—, també avui el poble de Déu porta dins seu lligams opressors que ha de decidir-se a abandonar. Ens n'adonem quan ens falta l'esperança i vaguem per la vida com per un erm desolat, sense una terra promesa vers la qual encaminar-nos junts. La Quaresma és el temps de gràcia en el qual el desert torna a ser —com ho anuncia el profeta Osees— el lloc del primer amor (cf. Os 2,16-17). Déu educa el seu poble perquè abandoni els seus esclavatges i experimenti el pas de la mort a la vida. Com un espòs ens atrau novament cap a ell i xiuxiueja paraules d'amor als nostres cors.

L'èxode de l'esclavatge a la llibertat no és un camí abstracte. Per tal que la nostra Quaresma sigui també concreta, el primer pas és voler veure la realitat. Quan a la bardissa ardent el Senyor va atraure Moisès i li va parlar, es va revelar immediatament com un Déu que hi veu i sobretot escolta: «He vist l'opressió del meu poble a Egipte i he sentit com clama per culpa dels seus explotadors. Conec els seus sofriments, per això he baixat a alliberar-lo del poder dels egipcis i fer-lo pujar des d'Egipte cap a un país bo i espaiós, un país que regalima llet i mel» (Ex 3,7-8). També avui arriba al cel el crit de molts germans i germanes oprimits. Preguntem-nos: ens arriba també a nosaltres? Ens sacseja? Ens commou? Molts factors ens allunyen els uns dels altres, negant la fraternitat que ens uneix des de l'origen.

En el meu viatge a Lampedusa, davant la globalització de la indiferència, vaig plantejar dues preguntes que són cada vegada més actuals: «On ets?» (Gn 3,9) i «On és el teu germà?» (Gn 4,9). El camí quaresmal serà concret si, en escoltar de nou aquestes preguntes, confessem que encara avui estem sota el domini del Faraó. És una dominació que ens deixa exhaustos i ens torna insensibles. És un model de creixement que ens divideix i ens roba el futur. La terra, l'aire i l'aigua estan contaminats per ell, però les ànimes també. Perquè, si bé amb el baptisme ja ha començat el nostre alliberament, resta en nosaltres una enyorança inexplicable de l'esclavitud. És com una atracció per la seguretat del que ja s'ha vist, en detriment de la llibertat.

Voldria assenyalar-vos un detall de força importància en el relat de l'Èxode: és Déu qui els veu, qui es commou i qui els allibera, no és Israel qui ho demana. El Faraó, en efecte, destrueix fins i tot els somnis, roba el cel, fa que sembli immodificable un món en el qual es trepitja la dignitat i es neguen els lligams autèntics. És a dir, aconsegueix mantenir-ho tot sotmès a ell. Preguntem-nos: desitjo un món nou? Estic disposat a trencar els compromisos amb el món vell? El testimoniatge de molts germans bisbes i d'un gran nombre d'aquells que treballen per la pau i la justícia em convenç cada vegada més que

el que cal denunciar és un dèficit d'esperança. És un impediment per a somiar, un crit mut que arriba fins al cel i commou el cor de Déu. S'assembla a aquella enyorança per l'esclavitud que paralitza Israel en el desert i l'impedeix d'avançar. L'èxode es pot interrompre: no s'explicaria d'una altra manera que una humanitat que ha assolit el llinar de la fraternitat universal i nivells de desenvolupament científic, tècnic, cultural i jurídic, capaços de garantir la dignitat de tothom, camini en la foscor de les desigualtats i els conflictes.

Déu no es cansa de nosaltres. Acollim la Quaresma com el temps fort en el qual la seva Paraula s'adreça de nou a nosaltres: «Jo soc el Senyor, el teu Déu, que t'he fet sortir del país d'Egipte, la terra on eres esclau» (Ex 20,2). És temps de conversió, temps de llibertat. Jesús mateix, com ho recordem cada any el primer diumenge de Quaresma, va ser conduït per l'Esperit al desert per a ser provat en la llibertat. Durant quaranta dies anirà davant nostre i amb nosaltres: és el Fill encarnat. A diferència del Faraó, Déu no vol súbdits, sinó fills. El desert és l'espai en el qual la nostra llibertat pot madurar en una decisió personal de no tornar a caure en l'esclavitud. Per Quaresma trobem nous criteris de judici i una comunitat amb la qual podem emprendre un camí que no havíem recorregut mai abans.

Això implica una lluita, que el llibre de l'Èxode i les temptacions de Jesús al desert ens narren clarament. A la veu de Déu, que diu: «Ets el meu Fill, el meu estimat» (Mc 1,11) i «No tinguis cap altre déu fora de mi» (Ex 20,3), s'hi oposen, de fet, les mentides de l'enemic. Més temibles que el Faraó són els ídols; podríem considerar-los com la seva veu en nosaltres. Sentir-se omnipotents, ser reconeguts per tots, agafar avantatge damunt els altres: tot ésser humà sent en el seu interior la seducció d'aquesta mentida. És un antic costum. Per això podem aferrar-nos als diners, a certs projectes, idees, objectius, a la nostra posició, a una tradició i fins i tot a algunes persones. Aquestes coses en comptes d'impulsar-nos, ens paralitzaran. En comptes d'unir-nos, ens enfrontaran. Hi ha, però, una nova humanitat, la dels petits i els humils que no han sucumbit a l'encant de la mentida. Mentre que els ídols fan emmudir, tornar cecs, ensordir i immobilitzar els qui els serveixen (cf. Sl 115,5-7), els pobres d'esperit estan immediatament oberts i ben disposats; són una força silenciosa del bé que guareix i sosté el món.

És temps d'actuar, i per Quaresma actuar és també aturar-se. Aturar-se en pregària, per a acollir la Paraula de Déu, i aturar-se, com el samarità, davant el germà ferit. L'amor a Déu i al proïsme és un únic amor. No tenir altres déus és aturar-se davant la presència de Déu, en la carn del proïsme. Per això la pregària, l'almoïna i el dejuni no són tres exercicis independents, sinó un únic moviment d'obertura, de buidament: fora els ídols que ens angoixen, fora els lligams que ens empresonen. Aleshores el cor atrofiat i aïllat es despertarà. Per tant, cal desaccelerar i aturar-se. La dimensió contemplativa de la vida, que la Quaresma ens farà redescobrir, mobilitzarà noves energies. Davant la presència de Déu ens convertim en germanes i germans, percebem els altres amb una nova intensitat; en comptes d'amenaces i enemics trobem companyes i companys de viatge. Aquest és el somni de Déu, la terra promesa vers la qual anem quan sortim de l'esclavitud.

La forma sinodal de l'Església, que en aquests últims anys estem redescobrint i cultivant, suggereix que la Quaresma sigui també temps de decisions comunitàries, de petites i grans decisions a contracorrent, capaces de modificar la quotidianitat de les persones i la vida d'un barri: els hàbits de compra, la cura de la creació, la inclusió dels invisibles o els rebutjats. Convido totes les comunitats cristianes a fer això: a oferir als seus fidels moments per a reflexionar sobre els estils de vida; a donar-se temps per a verificar la seva presència al barri i la seva contribució per a millorar-lo. Ai de nosaltres si la penitència cristiana fos com la que entristia Jesús. També a nosaltres ell ens diu: «No feu un posat trist, com els hipòcrites, que es desfiguren la cara perquè tothom noti que dejunen» (Mt

6,16). Més aviat, que es vegi l'alegria als rostres, que se senti la fragància de la llibertat, que s'alliberi aquest amor que fa noves totes les coses, començant per les més petites i properes. Això pot passar a cada comunitat cristiana.

En la mesura en què aquesta Quaresma sigui de conversió, aleshores, la humanitat perduda sentirà un impuls de creativitat: el flaix d'una nova esperança. Voldria dir-vos, com als joves que vaig trobar a Lisboa l'estiu passat: «Cerqueu i arisqueu, cerqueu i arisqueu. En aquest moment històric els desafiaments són enormes, els gemecs dolorosos. Estem vivint una tercera guerra mundial a trossets. Però abracem el risc de pensar que no estem en una agonia, si no en un part; no al final, sinó al començament d'un gran espectacle. I ens cal coratge per a pensar això» (Discurs als universitaris, 3 d'agost de 2023). És el coratge de la conversió, de sortir de l'esclavitud. La fe i la caritat porten de la mà aquesta petita esperança. Li ensenyen a caminar i, al mateix temps, és ella la que les arrossega cap endavant.¹

Us beneixo a tots vosaltres i el vostre camí quaresmal.

Francesc

Roma, Sant Joan del Laterà, 3 de desembre de 2023, I Diumenge d'Advent

¹ Cf. CH. PÉGUY, *Il portico del mistero della seconda virtù*, Milano 1978, 17-19; *El pórtico del misterio de la segunda virtud*, Madrid 1991, 21-23.